

Od redakcji

Początek roku 2024 przyniósł smutną informację o śmierci ks. prof. Zbigniewa Marka. Jego droga naukowa realizowana była początkowo w ramach teologii, której subdyscypliną jest katechetyka. Zainteresowanie wychowaniem szeroko rozumianym i prowadzonym także poza lekcjami religii zaowocowało podjęciem przez ks. prof. Zbigniewa Marka decyzji o złożeniu wniosku o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika. Należy zauważyć, że Habilitant był wówczas profesorem tytularnym w dziedzinie nauk teologicznych. Miałem możliwość uczestnictwa w tym kolokwium habilitacyjnym jako protokolant, a kompetencje Księdza Profesora i swoboda mówienia o problematyce wychowawczej zbudowały we mnie na lata obraz kolokwium habilitacyjnego jako dyskusji na wysokim poziomie merytorycznym między specjalistami w danej dziedzinie. Później przekonałem się, że nie wszystkie procedury habilitacyjne wyglądają w ten sposób.

Przez wiele lat Ksiądz Profesor prowadził refleksję pedagogiczną, a wyniki swoich poszukiwań publikował w książkach i na łamach czasopism naukowych. Jego zaangażowanie i pracowitość znajdowały wyraz w licznych referatach, wygłaszanych na konferencjach naukowych, a także we wspieraniu swoimi kompetencjami środowisk naukowych i młodych adeptów nauki, zainteresowanych problematyką pedagogiczną. Brał udział w procedurach habilitacyjnych i obronach prac doktorskich, aktywnie uczestniczył w pracach Sekcji (i Zespołu) Pedagogiki Chrześcijańskiej Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN, recenzował artykuły zgłaszane do publikacji w czasopismach pedagogicznych, w tym w *Paedagogia Christiana*.

Wobec Księdza Profesora mam też osobisty dług wdzięczności. W 2015 roku został wyznaczony przez Centralną Komisję do Spraw Stopni i Tytułów na jednego z recenzentów mojego dorobku, który przedstawiłem wraz z wnioskiem o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Miał więc udział w mojej drodze naukowej i wspierał mnie w niej nie tylko przez pozytywną recenzję, ale także przez zapraszanie mnie do późniejszych realizowanych przez siebie projektów.

Ksiądz prof. Zbigniew Marek rozwijał pedagogikę religii nie jako teorię wąsko rozumianego wprowadzenia w specyfikę danego wyznania, ale teorię wychowawczego wspierania rozwoju człowieka, odwołując się do doświadczenia wychowania chrześcijańskiego, alternatywną wobec współczesnych koncepcji pedagogicznych, dla których horyzontem stają się życie społeczno-gospodarcze czy kultura. Sięgając do tego doświadczenia i rozwijanej w jego ramach duchowości jezuitów, w której sam wzrastał, przekonywał, że to wychowanek podejmuje kluczowe dla jego rozwoju decyzje, że wychowawca musi zachować szacunek dla tych wyborów, i dlatego wypracowywaną przez siebie teorię wychowania nazywał pedagogiką towarzyszenia. Jego refleksji, pomysłów i życzliwości będzie z pewnością brakowało, tym bardziej że odszedł w momencie, gdy – jako profesor – był jeszcze aktywny i mógł jeszcze przez wiele lat służyć swoimi kompetencjami i wiedzą środowisku naukowemu w Polsce. Do naszej dyspozycji pozostają jednak jego publikacje – liczne książki i artykuły naukowe, a także podręczniki do nauczania religii.

Niniejszy zeszyt *Paedagogia Christiana* otwiera tekst Władysławy Szulakiewicz, w którym prezentowana jest ta część drogi naukowej ks. Zbigniewa Marka, która była realizowana w ramach nauk pedagogicznych. Kolejne artykuły przedstawiają wyniki badań prowadzonych w obszarze filozofii i teorii wychowania. W pierwszym z nich Lucyna Dziachowska podejmuje budzącą współcześnie wiele kontrowersji kwestię ideału wychowania, z jednej strony – poddawanego krytyce, a z drugiej – zastępowanego przez ideały wątpliwej wartości moralnej i proponowane w sposób zakamuflowany. Warto wczytać się w te analizy, aby dostrzec wartość ideału wychowania, szczególnie tego przemyślanego i proponowanego w sposób roztropny dojrzałej osobie. Wątek ideału wraca w drugim artykule, autorstwa Marka Jeziorańskiego; ideału, który jest „ukryty” w naturze człowieka i domaga się wydobycia w procesie wychowania. Kolejny artykuł, zgłoszony przez Artura Aleksiejuka, odwołuje się do rosyjskiej myśli filozoficznej XIX wieku. Autor,

sięgając do refleksji Piotra Czaadajewa, analizuje istotne również dla współczesnej teorii i praktyki wychowawczej relacje między rozumem i wiarą czy wolnością i relacyjnością osoby. W zagadnienia antropologiczne wprowadza także Alicja Żywczok, która – na podstawie dorobku Franciszka Blachnickiego, założyciela Ruchu Światło-Życie – omawia cnotę pogody ducha jako cechę charakteru fundamentalną dla dojrzałego człowieka. Myśl filozoficzno-pedagogiczną odnajdziemy też w artykule Elżbiety Aleksiejuk, przedstawiającej krytykę naturalizmu pedagogicznego przeprowadzoną przez Wasilija Zieńkowskiego.

W ostatnich trzech tekstach uwaga zostaje w większym stopniu przesunięta na praktykę edukacyjną. W pierwszym z nich Ewa Przybylska i Danuta Wajsprych podejmują kwestię zaufania w relacjach społecznych, które stanowi fundament budowania owych relacji i aktywności obywatelskiej i które – w kulturze indywidualizmu – zostało poważnie podważone. Z kolei Samuel Ntsanwisi analizuje potencjał rozwijanych obecnie narzędzi cyfrowych do ożywienia duszpasterstwa młodzieży w Republice Południowej Afryki. Ostatni tekst autorstwa Mariusza Chrostowskiego to próba odpowiedzi na pytanie, jak – w ramach edukacji religijnej – przeciwdziałać łączeniu prawicowego populizmu z religią, prowadzącemu do upolitycznienia religii i utraty przez nią potencjału w zakresie realizacji podstawowych ewangelizacyjnych i wychowawczych funkcji. Całości dopełniają prezentacje trzech książek: Andrzeja Michała de Tchorzewskiego, poświęcejącej teorii wychowania moralnego; Grzegorza Grzybka, na temat samowychowania do kobiecości; Moniki Badowskiej-Hodyr, podejmującej istotny dla pedagogiki resocjalizacyjnej temat rodzicielstwa kobiet odbywających karę pozbawienia wolności.

Serdecznie zapraszam do lektury, która – mam nadzieję – będzie inspirowała do pogłębionej refleksji nad współczesną praktyką edukacyjną.

Jarosław Horowski